

PŘEDMLUVA

Tahle kniha je celá o propagandě

Ještě než začnu psát a vy číst, musíme si něco vyjasnit. Toto není studie sociálních věd. Ani odborná kniha pro výuku mediální teorie. Nečekejte žádnou metodickou soustavu postupů, ani případovou studii, komparaci, kvalitní poznámkový aparát, důsledné citace. Nic takového. Jsem propagandista. Tím myslím prodavač idejí. Nechci napsat odbornou literaturu, v průběhu četby pochopíte proč. Tuhle knihu píšu proto, abyste ji četli. Vy jste cílová skupina.

Vy všichni jste nějak zranitelní tím, co umím. Když knihu napíšu odborně a vyplním ji kvalitní sociálně-vědní a mediální teorií, nedočtete ji do konce. A já chci, abyste ji četli. Mám k tomu osobní důvody. Mám strach, že moje země ztratí svobodu a demokracii dřív, nežli si uvědomí, že byla napadena. Cítím bolest, že nedokážu vysvětlit lidem, které mám ráda, že se jejich hlav a srdcí zmocnil stejný duch nenávisti, jaký způsobil druhou světovou válku. Vidím absurdní chování poklidných

sousedů na vesnici, odkud pocházejí mí rodiče. Jejich touha „vyhnat machometány“ na malé vsi, kde je a příštích padesát let bude jediným cizincem Vietnámec v místní večerce, mi připadá stejná jako strach německých žen ze spiknutí světového židovstva v roce 1935. Odpovídají tomu výsledky sněmovních voleb, ve kterých vyhráli populisté a extremisté přes polovinu poslaneckých křesel.

Dobrá propaganda je jako droga v pitné vodě. Jejím úkolem není jen veřejné mínění měnit, ale především s ním jemně manipulovat. Někdy ta manipulace může spočívat jen v prohloubení a vyostření názorů, které jsou již mezi lidmi rozšířeny, stačí je jen zesílit, dát jim ostřejší tvar a silnější hlas. Některé názory jsou často žity a smýšleny, aniž by byly vysloveny. My Češi jsme například podle průzkumu univerzity v Harvardu z května 2017 nejrasističtější a nejnesnášenlivější národ v Evropě,¹ ale doposud jsme o tom spolu nemluvili, tak trochu jsme se za to styděli. Propaganda může být i to, že se některá morální TABU vysloví nahlas a někdo je etabloje v ústech politiků a veřejně známých lidí, posune je z přítmi sklepa, ve kterém se tísní věci, které jsou „fuj“, na výsluní mezi názory přijatelně většinové, prominentní. Nemyslitelné se stane každodenností.

¹ Celoevropský výzkum univerzity v Harvardu v květnu 2017. Výzkum uskutečněn jako IAT (Implicit Association Test). Více na https://figshare.com/articles/European_map_of_Implicit_Racial_Bias/4750588.

Propaganda není jen šíření lži, jak by se mohlo zdát. Šíření lži a falešných informací, dezinformací a misinformací je samozřejmě temnější součástí této moderní zbraně. Ale propaganda disponuje neuvěřitelně kreativním arzenálem práce s pravdou, ke které přimíchává významy, akcenty, tu a tam drobnou lež, někdy jiné vyznění, správný podtext, mírně manipulovanou fotku – a polopravda už náhle nevypadá tak nesnesitelně hloupě, je z ní kočka, v médiích působí sexy... začíná po ní být poptávka.

Když se ve vás propaganda usídí, chcete víc, ale nevíte o tom. Konzumují ji skoro všichni a všichni nevědomky. Lidé, kteří povrchně čtou. Lidé, které ve škole nebavila fakta. Středoškoláci, kteří nemají dost informací a nevědí, jak se informace ověřují. Starší lidé, kteří už cítí, že je tělo tolik neposlouchá, a pronásleduje je strach, ten věčný slabý bod někde v břiše, za který nás lze uchopit. Lidé z malých vesnic na Moravě, kde nikdy v historii žádní cizinci nežili ani neprojížděli. Vysokoškoláci v mládí silně zasaženi komunistickou propagandou.

Propagandu konzumují stejně intenzivně i ti, kteří přeceňují své vzdělání a myslí si: „Já mám přece dvě vysoké školy, já bych se nikdy nenechal oblbnout...“ Konzumují ji matky s dětmi. Nezaměstnaní tátové od rodin. Manželé z vesnic pod 5000 obyvatel, kde zrušili školu, knihovnu, nechali spadnout kostel, zkrachovat hospodu a zrušili polovinu spojů do nejbližšího města. Ženské, které zklamal život a v padesáti nemohou nalézt

žádnou naději. Každý z nás má slabé místo a patří do nějaké cílové skupiny. Občas i já „spolknu návnadu“ a uvěřím něčemu, co je manipulace, nepravda. Je totiž velmi těžké rozlišit, které informace na internetu jsou pravdivé, seriózní, ověřené. A s jakým úmyslem byly napsány. A to se propagandou zabývám už velmi dlouho. Není většího omylu, než předpokládat, že propaganda je určena jen hlupákům. Nebuďme na svůj intelekt příliš pyšní, v této knize si ukážeme, jak malou roli hraje náš rozum v budování názorů na základě internetových informací.

Všichni máme slabé místo, skrze které je možno nás ovlivnit. Propagandisté tato slabá místa znají a mluví jazykem, který vytváří pudový hromadný souhlas. Ztotožnění.

Propaganda zasáhla naše životy tak silně proto, že se sešly čtyři faktory ve stejný čas. Prvním předpokladem byly peníze. Jako u všeho, že? Putin do propagandistické války investoval naprosto největší finanční prostředky v historii masového ovlivňování. Jen jeho televize a kanál Russia Today stojí stovky milionů dolarů ročně.² Druhou šťastnou náhodou bylo „zlidovění“ interne-

² Budget Russia Today v roce 2015 činil (oficiálně dle ruských zdrojů) 400 milionů dolarů. Pro srovnání, budget BBC byl ve stejném roce 376 milionů dolarů. Zdroje: *Nelson, Elizabeth; Orttung, Robert; Livshen, Anthony (8 December 2015), „Measuring RT's Impact on YouTube“ (PDF), Russian Analytical Digest, Forschungsstelle Osteuropa Bremen, Germany, Center for Security Studies (CSS), ETH Zürich, Switzerland,*

tu a sociálních sítí, kde se – jak mnoho lidí dosud věří – rodí informace samy a zadarmo. Třetím faktorem bylo dosud nejpropracovanější užití sociální a masové psychologie, velmi aktuální, vědecky podložené a invenční. Opravdu, musím přiznat, z mého hlediska dobrá práce. Vlastně smekám. A čtvrtou okolností byla naše naprostá nepřipravenost, kolébající lenost tzv. Mírové dividendy (už nemusíme zbrojit, Rusové jsou už hodní, tak za ty peníze postavíme třeba silnice a dáme si dvacet). Zmizela Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, Volá Londýn, všechny ty stanice, které jsme znali z dob studené války a kterým jsme my ve východním bloku důvěřovali, protože „byly z druhé strany“ a držely vysoký profesní standard novinářské práce. Beztak na nás komunismus zanechal následky. Dodnes věříme, že Američané jsou zlý tlustý imperialistický národ, že Rusové jsou naši slovanští bratři, kteří nám rozumějí, a my Češi jsme všichni slovanského původu, i když je to celé úplně jinak, jak dokazují aktuální genetické testy DNA příbuznosti populací v Evropě.³ Zkrátka virtuální realita se mění na

Institute of History, University of Basel (177), retrieved January 23, 2016 – <http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RussianAnalyticalDigest177.pdf>.

³ Výzkum genetické genealogie Čechů z MUNI Brno, zdroj: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/453236-jen-tretina-cechu-ma-slovanske-koreny-ukazal-vyzkum.html> a <http://www.genetickagenealogie.cz/novinky/populacni-data/rozlozeni-haploskupin-mtdna/>.

„zažitá fakta“, aniž si všimnete. Stačí dlouho opakovat reklamní slogany o hlasu slovanské krve a najednou je ze sloganu fakt.

Moje kniha není určena vzdělavcům v univerzitních knihovnách a odborným opinionmakerům v oblasti mediální a zahraniční politiky, protože lidé jejich názorům stejně už dávno nenaslouchají. Odvykli jsme přikládat vzdělavcům a odborníkům váhu a jejich prostor v médiích je devalvován na pouhé vršení protichůdných dobrozdání. (Pět minut Židé, pět minut Hitler, ať jsme objektivní.) V našich hlavách se vrství zmatek, informační chaos, hodnotová nejistota. Píšu pro lidi z venkova, co nejraději ze všeho po práci zapnou TV Prima a hned po zprávách se zobrazenými hrůzami vraždicích uprchlíků pojíždají oříšky u bezpečného domácího seriálu s českými herci. Píšu pro lidi, co neumějí žádný cizí jazyk a v životě nebyli dál než v blízkém Chorvatsku u moře.

Dlužím jim informaci o tom, jak my marketéři a propagandisté zacházíme s jejich mozky.

Já jsem ten poslední, kdo by ohrnoval nos. Jejich chování a důvěřivost mne totiž živí – jako všechny marketéry.

Nejsem „sluníčkář“. Nejsem „vlastenec“. Nejsem žádný z pojmů, který pro nás v Rusku vymysleli. Jsem obyčejná máma od dvou dětí, bytost, která dost staromódně věří v dobro a ve zlo. A má občas i špatné svědomí, že možná svým působením pomáhala postavit korálový útes marketingové lži, zlatého telete, kterému se dnes všichni klaňají a které propagandisté tak brutálně zneužili.

Díky internetu a informačnímu propojení světa došlo k nevratným změnám v tom, jak je svět organizován. Je marné si stýskat, že za našich mladých let bylo vše lepší, pomalejší, jednodušší, srozumitelnější. Zapomeňte na naději, že lze vrátit čas. Jediný historicky vyzkoušený způsob, jak se propadnout z pádící civilizace do dávnověku, je válka. Podívejte se, co zbylo z kvetoucího vyhlášeně krásného města Damašku v Sýrii. Nemůžeme zpět. Ano, dnešní svět je odporně rychlý a totálně nesrozumitelný. I já se bojím. Jenže nikdo na světě, žádný hlasatel pravdy ani politiky nedokáže bez ničivé války vrátit čas. Snažme se proto vychovat generaci, která v tomto novém světě technologií a podobných nových vztahů dobře ob stojí. Je to lepší než jim vzít budoucnost ve volbách, bát se a volit populisty, pouťové dryáčníky, nezralé násilníky a pseudoválečníky. Takových se každý zkušený voják štítí. Oni do válek a občanských válek nepůjdou, spíše je rozpoutají a nacpou tam místo sebe naše syny. Pokud nechceme obětovat budoucnost našich dětí, věnujme jejich výchově čas a opatrně zvažujme své chování ve volbách – kráčíme po hraně útesu.

Novodobá propaganda je postavena na strachu z cizinců, především muslimů. Nevěřím, že jsou všichni muslimové beránci. Na můj vkus je mezi nimi opravdu příliš mnoho těch, kteří schvalují jiné kulturní vzorce jako řešení běžných problémů.⁴ Tohle není moje civilizace.

⁴ Počet muslimů, kteří chtějí právo šaria jako oficiální právní systém v zemi: Afghánistán (99 %), Irák (91 %) Pákistán

KAPITOLA DVACÁTÁ

Cherchez la femme

Jak Amerika podcenila sílu ctižádostivých,
tvrdých, disciplinovaných žen

Ženy jsou jako čajové sáčky.
Nikdy nepoznáte, jak jsou silné,
dokud je nehodíte do horké vody.

– ELEANOR ROOSEVELT

Tahle kapitola není o propagandě, ale o slepé skvrně zpravodajské analýzy, která se týká vztahu k ženám. Inspirovala mne k ní zuřivá bitva konzervativní části české společnosti proti tzv. Istanbulské úmluvě (ano, podvědomí se ozvalo správně, zní to nebezpečně muslimsky!). Úmluva je celoevropský dokument směřující k vyšší pozornosti signatářských států vůči násilí na ženách. Jako obvykle v těchto případech, všude, kde jde o práva žen, přilepila evropská levice své oblíbené téma „práva na potrat“, což je tradiční spouštěč paleokortexové agrese konzervativních katolíků, po jehož stisknutí již nejsou

schopni rozumné diskuse. Řečeno jazykem žižkovské ulice: úmluva na téma „Netlučte ženy, to se nedělá“ způsobila pěkný poprask.⁶⁸

Proč tomu tak je, to je téma na další knihu a já nemohu odbočovat tak daleko. Ostatně feminismus bude příští téma ruské propagandy v amerických volbách 2020, na to sázím krk. Téma postavení žen rozděluje společnost hlubinnými strachy víc než rasismus a Rusové by museli být šílení, aby toho nevyužili. Jednou z prvních vlaštovek tohoto možného trendu je podpora ruských státních médií a propagandistických kanálů demokracie Tulsi Gabbardové, která ohlásila svou kandidaturu na prezidentský úřad 11. ledna 2019. Na její podporu se okamžitě rozhučely chvalozpěvy na *RT*, televizním kanále známém donedávna pod jménem *Russia Today*; na *Sputnik News* a na *Russia Insider*, blogu, který slouží jako hlásná trouba kremelské propagandy.

Tohle téma má obrovský potenciál v matení priorit mužů analytiků, kteří přijdou do kontaktu s ruskými operacemi, ať už vlivovými, nebo propagandistickými.

Takže se na to podívejme trochu zblízka. Od dob feministického pravěku uběhlo hodně vody. Ženy mezitím získaly mnoho práv, která byla pokládána za specificky mužská. Například vlastnit majetek pod svým jménem bez souhlasu manžela nebo pobírat plat. Toto privilegium

⁶⁸ Autorka této knihy je katolička, která nesouhlasí s potraty, což jí ovšem nebrání v kritickém pozorování chování své komunity.

se jim v anglosaském právu otevřelo až v 19. století prostřednictvím tzv. Married Women Property Act. Změny přicházely postupně. Nejprve bylo vdaným ženám dovoleno vlastnit nemovitost, poté jim bylo povoleno mít vlastní příjem a nakonec přišlo i povolení podnikat.⁶⁹ Jednou z pionýrek v podnikání byla například babička současného prezidenta Elisabeth Christ Trumpová. Tato mimořádně podnikavá žena, které jako by její pravnučka Ivanka z oka vypadla, byla skutečnou obchodní hlavou realitního impéria Trumpů, které převzala a řídila po svém mrtvém manželovi. Když její syn, Trumpův otec Fred, vyrostl, nechala ho do firmy připsat. On ji za to postupně nechal zmizet ze všech firemních dokumentů a nápisů. Firma se původně jmenovala Elisabeth Trump & Son. Do firmy aktivně zasahovala až do padesátých let dvacátého století a významně ovlivnila její chod. Slyšeli jste někdy o ní? Ne? Zvláštní, že?

Když se podíváte na roli žen v moderním způsobu hybridního válčení a speciálních operací, zjistíte, že jedním z důvodů, proč jsou v nich Rusové tak efektivní, je totální podcenění žen v bezpečnostních analýzách amerických a evropských zpravodajských služeb.

⁶⁹ Viz https://books.google.ca/books?id=cd0KqQ6rxrEC&pg=PA163&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. The Democratization of Invention: Patents and Copyrights in American Economic Development, 1790–1920 Hardcover – September 12, 2005 by B. Zorina Khan (Author).

Málokdo ženám v médiích či v bezpečnostních svodkách věnuje pozornost v jiném kontextu než jako milence, manželce, přítelkyni či matce, tedy jakémusi doplňku muže. Naše civilizační klišé praví, že muž jedná, žena pečuje. Přitom právě v Putinově mašinérii hrají ženy zásadní roli. Nevěříte? Tak se na to pojďme podívat prostřednictvím několika ženských příběhů.

Příběh první: Anna Vasiljevna Kuščenko – Anna Chapman

V rodině vysokého důstojníka KGB se narodila inteligentní dcera. Jako mnoho jiných teenagerů v Rusku, i ona snila o tom, že bude žít v Evropě. Život v Rusku nestojí za mnoho ani pro děti prominentů. Vdala se, aby se dostala pryč.

V londýnském klubu sbalila naivního kluka. Jmenoval se Alex Chapman. Za pět měsíců se již v Moskvě brali. Přiznala mu, že doma nechala otce, který je vysoce postaveným důstojníkem SVR, ale Alex Chapman neznal ruské tajné služby a nevěděl, co to pro něj přesně znamená. Vnadná zrzka si obstarala britský pas a chtěla být chvíli šťastná.

Ovšem takhle svět nefunguje. Russian Federation's external intelligence agency, *Služba vněšněj rozvědky (SVR)*, nenechává své krásné občanky vdané za cizince bez dozoru.